

2. Garvy G. Kondratieff's Theory of Long Cycles [Electronic source] / National Bureau of Economic Research. 1943. URL: http://paper.blog.bbiq.jp/Garvy_1943.pdf.
3. Paganetto L., Scandizzo PL. Technology Cycles and Technology Revolutions [Electronic source] / University of Rome «Tor Vergata». URL: <http://www.worldenerg.org/documents/congresspapers/213.pdf>.
4. Perez C. Structural change and assimilation of new technologies in the economic and social systems [Electronic source] / Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology. 1983. URL: http://www.carlotaperez.org/papers/scass_v04.pdf.
5. Vahanova E.V., Syryamkyn E.Y., Syryamkyn M.V., Yakubovskaya T.V. Vyavlenye systemy pokazateley sostoyaniya y dynamyky ekonomyky v ramkakh domynuryushcheho y formuryushchehosya tekhnolohycheskoho uklada [Elektronnyy resurs] / <http://cyberleninka.ru/article/n/vyavlenie-sistemy-pokazateley-sostoyaniya-i-dinamiki-ekonomiki-v-ramkah-dominiruyushchego-i-formiruyushchegosya-tehnologicheskogo>
6. Hlaz'ev S.Yu. Teoryya dolhosrochnoho tekhniko-ekonomycheskoho razvytiya / Mezhdunar. fond ekonomycheskykh reform. - M.: VlaDar, 1993. - 310 s.
7. Kablov E. Shestoy tekhnolohycheskyy uklad [Elektronnyy resurs] // Nauka y zhyzn'. - 2010. - # 4. URL: <http://www.nkj.ru/archive/articles/17800/>.
8. Obzorny doklad o modernyzatsyy v myre y Kytae (201 - 2010 hh.) / pod red. Khо Chuan'tsy. M. : Myr, 2011.

Рецензія/Peer review : 20.9.2013 р. Надрукована/Printed :2.10.2013 р.
Рецензент: д.е.н., проф., зав.кафедри економічної теорії ХНУ - Лук'янова В.В.

УДК 658.152:621(477)

В.В. МЕЛЬНИК

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО РЕГІОНУ

Досліджено та проаналізовано основні показники інноваційної діяльності машинобудівних підприємств Хмельницького регіону. Проведено аналіз сучасного стану інноваційного розвитку машинобудівної галузі, визначено основні проблеми та фактори, що стримують інноваційну діяльність підприємств, а також запропоновано ряд заходів, спрямованих на покращення стану машинобудівної галузі Хмельницької області та активізацію її інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, машинобудування, розвиток, активність, аналіз.

V.V. MELNIK

Khmelnitsky National University

ANALYSIS OF INNOVATIVE ACTIVITY OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES OF KHMELNYTSKY REGION

Abstract - The purpose of article is research of results of innovative activity of machine-building enterprises of Khmelnytsky of the region, and also the analysis of their development and innovative activity.

The main indicators of innovative activity of machine-building enterprises of Khmelnytsky of the region are investigated and analysed. The analysis of a current state of innovative development of machine-building branch is carried out, the main problems and the factors constraining innovative activity of the enterprises are defined. The major negative factors which constrain innovative activity of machine-building enterprises of Khmelnytsky of the region are: lack of public financing of innovative development and insufficiency of own means of the enterprises, lack of domestic and foreign investments; imperfection of the tax legislation, weakening of interrelations of science and production. Also a number of actions directed on improvement of a condition of machine-building branch of Khmelnytsky area and activation of its innovative activity is offered.

So, the solution of the problem of activation of innovative activity can be provided only on condition of renewal of its financing from the state budget and full state support.

Keywords: innovations, machinery-building, development, activity, analysis.

Постановка проблеми. За сучасних економічних умов інновації виступають найважливішим інструментом структурних зрушень у народному господарстві, підвищують якісні показники господарської діяльності та забезпечують вихід економіки країни із кризового стану. Використання передових технологій у виробництві, створення нових продуктів та послуг виступає передумовою досягнення високих конкурентних позицій як на вітчизняному, так і на світовому ринку. Саме тому, інтенсивність інноваційних процесів у машинобудівній галузі є головною рушійною силою технологічного розвитку як окремих галузей господарства, так і економіки конкретного регіону та всієї країни загалом. На жаль, в Україні, на сучасному етапі розвитку економіки, для машинобудівних підприємств характерна серйозна криза в інноваційній сфері, яка потребує застосування активних заходів щодо її подолання як з боку держави, так і з боку самих підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним теоретичним та практичним аспектам інноваційного розвитку, а також аналізу сучасного стану машинобудівних підприємств в Україні та Хмельницькій області були присвячені праці багатьох вітчизняних науковців. Серед них варто виділити роботи таких авторів, як О.М. Коваленко, В.В. Стадник, Т.В. Іванова, Н.П. Ткачова, Я.А. Максименко, О.А. Голубовська, О.Р. Мазуренок, Т.П. Плішка, Т.М. Чумакова, М.І. Дзюба, С.З. Весперіс та ін. Однак, зважаючи на постійну динаміку та зміни у машинобудівному комплексі, аналіз інноваційної активності та

визначення ключових завдань і пріоритетних напрямів активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств ще потребують подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення аналізу інноваційної діяльності та сучасного стану інноваційного розвитку машинобудівних підприємств Хмельницької області, виявлення основних проблем та чинників, що цей розвиток стримують, а також визначення пріоритетних завдань і необхідних заходів щодо активізації інноваційної активності машинобудівної галузі області.

Вклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах ринкової економіки кожне підприємство може успішно функціонувати, коли воно створює конкурентні переваги шляхом розробки і виведення на ринок нових продуктів і технологій. Інноваційна діяльність таких підприємств стає найважливішою частиною і основою загальнодержавної соціально-економічної та науково-технічної політики. Інноваційна діяльність – це всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні дії, що призводять до здійснення інновацій, або задумані з цією метою. До інноваційної діяльності також входять дослідження і розробки, не пов'язані прямо з підготовкою конкретної інновації. Під інновацією розуміють введення в експлуатацію будь-якого нового або значно вдосконаленого продукту (товару або послуги) чи процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діяльності підприємства, організації робочих місць або зовнішніх зв'язків. Інноваційна продукція поділяється на нову для ринку та нову для підприємства. Інноваційно активні підприємства – це підприємства, які витрачали кошти на інноваційну діяльність та які реалізовували інноваційну продукцію протягом останніх трьох років.

На даний час для української економіки характерним є низький рівень наукового забезпечення багатьох галузей вітчизняного виробництва. Занадто повільними темпами відбувається переорієнтація виробничого потенціалу на новітні технології, крім того, в середині самої країни існує значна диспропорція в рівнях розвитку регіонів. Історично склалось так, що східна частина України є більш промислово орієнтованою, а Хмельницька область, що розташована на заході країни, ніколи не була центром промислового виробництва. Втім, на території Хмельницької області розташовані підприємства, які були важливими складовими військово-промислового комплексу колишнього СРСР, та які втратили свою конкурентоспроможність за останні десятиліття.

Завдяки переорієнтації промислових підприємств на виробництво «мирної» продукції, вивчення нових потреб ринку, введення в організаційну структуру служб маркетингу та державної підтримки, деяким підприємствам все ж вдалось залишитися на ринку. Проте, як свідчать дослідження [1], для більшості існуючих виробництв використання інновацій все ще не стало головним фактором розвитку. Це пояснюється цілою низкою причин, головними з яких є нестача вільних обігових коштів для модернізації виробництва, неспроможність їх ефективного використання, а також недостатньо ефективна державна і регіональна політика у галузі підтримки інновацій. Економічною наукою доведено, що основи сталого економічного зростання забезпечуються рівнем розвитку та динамічністю науки, новітніх технологій, наукоємних галузей і промислових підприємств. Це положення знаходить своє відображення у загальносвітових тенденціях розвитку економічних систем усіх рівнів на базі використання нових знань та інновацій як джерела найважливіших на сучасному етапі економічних ресурсів [1]. Інноваційна активність у вітчизняних наукових, науково-технічних організаціях, технологічно пріоритетних галузях, серед яких провідне місце належить машинобудуванню, та інших секторах науково-інноваційної діяльності країни залишається на низькому рівні.

Таблиця 1

Інноваційна активність машинобудівних підприємств Хмельницької області

Показник	Рік						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Питома вага підприємств, що займались інноваційною діяльністю, %	15,52	12,9	19,05	11,48	13,79	18,97	31,03
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	10,34	12,9	17,46	11,48	13,79	17,24	31,03
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, %	14,4	7,1	3,7	2,1	0,9	1,3	1,1
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України у % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	24,6	6,1	7,0	4,5	-	5,6	4,8
Освоєно інноваційні види продукції, найменувань	14	10	6	5	7	15	18
з них нових видів техніки	3	6	5	1	2	10	10
матеріалів, виробів, продуктів	11	4	1	4	5	5	8
Впроваджено нових технологічних процесів	8	-	4	7	9	6	9
- у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі, безвідходні	-	-	1	5	4	4	3

Джерело:[2]

За даними Державної служби статистики України [2], інноваційною діяльністю в галузі машинобудування у Хмельницькій області в 2011 р. займалися лише 18 підприємств з 58, або 31,03% від їх загальної кількості. Порівняно з 2010 р. частка підприємств, що впроваджували інновації, збільшилась майже вдвічі і становила 31,03%. Проте, питома вага обсягу реалізованої інноваційної продукції залишається все ще на дуже низькому рівні і становить лише 1,1% від загального обсягу реалізованої промислової продукції, що на 0,2% менше ніж у минулому році, і майже в 13 разів менше, ніж за аналогічний період 2005 року (табл. 1) [2].

Аналізуючи дані таблиці, варто відзначити, що частка підприємств, які займалися інноваціями та їх впроваджували за аналізований період, постійно змінювалась, але за останні роки все ж набула стійкої тенденції до зростання. Починаючи з 2005 року відбувалось падіння в освоєнні інноваційних видів продукції, і лише з 2009 р. спостерігалось його поступове зростання. Проте, питома вага обсягу реалізованої інноваційної продукції за аналізований період стрімко зменшувалась і у 2009 р. становила лише 0,9%. Можна сказати, що впровадження прогресивних технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції у машинобудуванні все ще зберігає нестійкий характер, що є негативним фактором для розвитку інновацій, тому що зі зменшенням використання нових прогресивних технологій виробництво регіону буде занепадати, оскільки без інновацій неможливий економічний розвиток області та країни в цілому.

Наглядно тенденцію інноваційно-активних підприємств можна простежити на рис. 1.

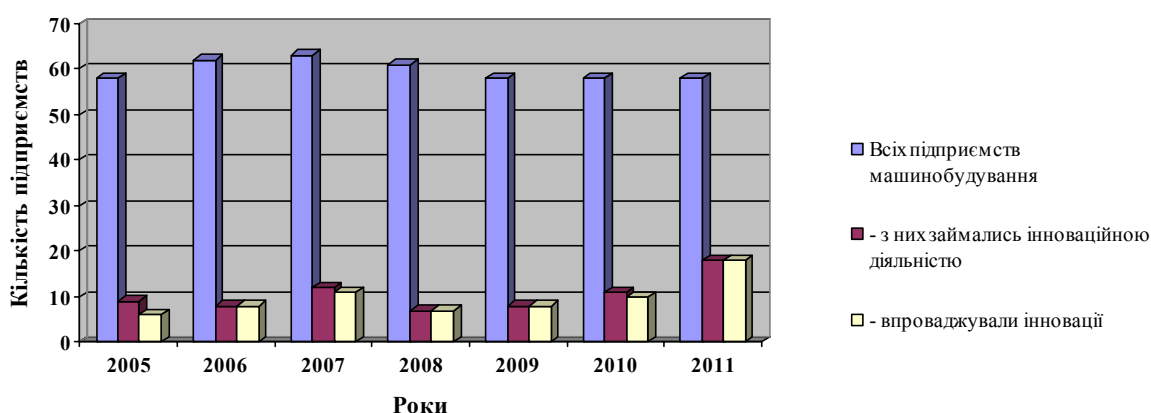

Рис. 1. Кількість інноваційно-активних машинобудівних підприємств у Хмельницькій області за період 2005–2011 рр.[2]

Отже, можна зробити висновок про досить низький рівень та нестійкий характер інноваційної активності машинобудівних підприємств Хмельницької області. При цьому, інновації переважно полягали у створенні та впровадженні у виробництво нової або значно удосконаленої продукції та виробничих процесів.

Для підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудівних підприємств області як на внутрішніх, так і на світових ринках, необхідно підвищувати якість, надійність та довговічність продукції, що в свою чергу потребує великих інвестиційних вливань у наукове забезпечення та оновлення технологічного парку виробництва. На жаль, обсяг інвестицій в інноваційну діяльність у загальному обсязі інвестицій скорочується. А отже, випускати інноваційну та конкурентоспроможну продукцію на такій виробничій базі вкрай важко. Слід зазначити, що основна частина витрат на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств спрямована на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, пов'язаного з впровадженням інновацій, в той же час, на інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій (придбання нових технологій, НДР) спостерігається зменшення витрат (табл. 2).

Таблиця 2

Витрати на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств за напрямками

Напрямки витрат	Рік						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Загальна сума витрат, млн грн.	10,39	7,98	8,43	30,62	19,35	3,8	11,48
у тому числі за напрямками:							
дослідження і розробки	0,53	0,7	0,03	0,004	-	0,02	-
придбання нових технологій	0,04	-	-	-	-	-	-
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, пов'язаного з впровадженням інновацій	3,75	4,05	7,6	29,3	17,23	0,97	10,46
інші витрати	6,06	3,23	0,81	1,31	2,13	2,82	1,03

Джерело:[2]

Розробка та реалізація інновацій вимагає інвестиційних ресурсів, які необхідні для фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, започаткування і здійснення виробництва інноваційної продукції, її реалізації та вдосконалення. Слід зазначити, що надходження коштів з державного бюджету для фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств Хмельницької області за весь період аналізу здійснювалось лише у 2006 році (його частка у загальному обсязі фінансування становила 37,61%). За останні п'ять років на фінансування інноваційної діяльності з державного та місцевих бюджетів коштів не виділялось. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності протягом 2008–2009 рр. були власні кошти підприємств, а також кредити, частка яких становила 88,76 та 42,06% у 2008 та 2009 рр. відповідно. А протягом 2007, 2010 та 2011 років фінансування інноваційної діяльності здійснювалось лише за рахунок власних коштів цих підприємств [2].

Інноваційна діяльність потребує значних обсягів інвестування, проте низькі обсяги фінансування, особливо за рахунок власних коштів, а також відсутність надходжень з державного бюджету не створюють для підприємств необхідних умов та можливостей здійснювати ефективну інноваційну діяльність і впроваджувати інноваційний продукт. Крім того, за останні 7 років іноземні інвестори також не вкладали коштів в інноваційну діяльність машинобудівних підприємств регіону [2], що свідчить про недостатньо привабливий стан галузі для вітчизняних та іноземних інвесторів. Відсутність достатнього фінансового забезпечення інновацій є однією з головних причин гальмування динамічного розвитку підприємств. Найефективніше вирішити цю проблему можливо лише шляхом використання різних джерел фінансування, зокрема бюджетних коштів (державного та місцевого бюджетів), вітчизняних та іноземних інвестицій, власних коштів підприємств і кредитних ресурсів банків.

Також, вагомими факторами, які перешкоджають здійсненню інновацій, перш за все, є стан політичної нестабільності в державі, що збільшує ризик будь-якої діяльності; невпевненість в довгострокових кредитах та високі банківські ставки; відсутність держзамовлень і держгарантій від ризику банкрутства за спожиті банківські кредити на інновацію.

З огляду на це, державна підтримка інновацій повинна здійснюватися шляхом:

- визначення та підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального рівнів;
- формування та реалізації загальнонаціональних, регіональних, місцевих та галузевих інноваційних програм;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- удосконалення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності [3];
- встановлення пільгового кредитування та оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що основними негативними факторами, які стримують інноваційну діяльність машинобудівних підприємств Хмельницького регіону, є: відсутність державного фінансування інноваційного розвитку та недостатність власних коштів підприємств; відсутність вітчизняних і зарубіжних інвестицій; недосконалість податкового законодавства; послаблення взаємозв'язків науки та виробництва.

Вирішення проблеми активізації інноваційної діяльності може бути забезпечене лише за умов відновлення її фінансування з державного бюджету та всебічної державної підтримки, шляхом отримання пільгових кредитів для оновлення технологій на підприємстві та впровадження нових значно удосконалених технологічних процесів, що дозволить суттєво покращити якість продукції, її технологічні характеристики, а отже, підвищити конкурентоспроможність продукції як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках.

Література

1. Голубовська О. А. Аналіз умов та результатів інноваційної діяльності промислових підприємств Хмельницької області / О.А. Голубовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vchnu_ekon/2011_6_2/128-131.pdf
2. Головне управління статистики у Хмельницькій області // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Плішка Т. П. Інноваційна діяльність промислових підприємств в регіоні [Електронний ресурс] / Плішка Т. П. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/VChnu/ekon/2009_6_1/042-046.pdf

References

1. Holubovs'ka O. A. Analiz umov ta rezul'tativ innovatsiynoyi diyal'nosti promyslovykh pidpriyemstv Khmel'nyts'koyi oblasti // [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vchnu_ekon/2011_6_2/128-131.pdf
2. Holovne upravlinnya statystyky u Khmel'nyts'kiy oblasti. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny // [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Plishka T. P. Innovatsiyna diyal'nist' promyslovykh pidpriyemstv v rehioni // [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/VChnu/ekon/2009_6_1/042-046.pdf

Рецензія/Peer review : 6.7.2013 р. Надрукована/Printed : 2.10.2013 р.

Рецензент: доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, Хмельницького національного університету Нижник В.М.